

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

8 mai 2025 *

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Directiva 93/13/CEE – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Articolul 2 litera (b) – Noțiunea de «consumator» – Contract cu dublu scop – Agricultor care a încheiat un contract de cumpărare a unui bun destinat atât exploatației sale agricole, cât și propriului consum casnic – Piața internă a energiei electrice – Directiva 2009/72/CE – Articolul 3 alineatul (7) – Anexa I punctul 1 litera (a) – Client casnic – Contract de furnizare a energiei electrice pe durată determinată și la un preț fix – Penalitate contractuală pentru rezilierea anticipată – Reglementare națională care limitează cuantumul acestei penalități la «costuri și daune interese care rezultă din conținutul contractului»”

În cauza C-410/23 [Pielatak]ⁱ,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Sąd Okręgowy w Warszawie (Tribunalul Regional din Varșovia, Polonia), prin decizia din 26 mai 2023, primită de Curte la 3 iulie 2023, în procedura

I. S.A.

împotriva

S. J.,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul I. Jarukaitis (raportor), președinte de cameră, domnii N. Jääskinen, A. Arabadjiev și M. Condisanzi și doamna R. Frendo, judecători,

avocat general: domnul A. Rantos,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;

* Limba de procedură: polona.

ⁱ Numele prezentei cauze este un nume fictiv. El nu corespunde numelui real al niciuneia dintre părțile la procedură.

– pentru Comisia Europeană, de O. Beynet, M. Owsiany-Hornung și T. Scharf, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 2 literele (b) și (c) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273) și a articolului 3 alineatele (5) și (7), precum și a anexei I punctul 1 literele (a) și (e) la Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE (JO 2009, L 211, p. 55).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între I. S.A., un furnizor de energie electrică (denumit în continuare „furnizorul”), pe de o parte, și S. J., un agricultor, pe de altă parte, în legătură cu plata unei penalități contractuale datorate ca urmare a rezilierii anticipate de către acesta din urmă a unui contract de furnizare de energie electrică încheiat de aceste părți pe durată determinată și la un preț fix.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 93/13

- 3 Potrivit articolului 2 din Directiva 93/13:

„În sensul prezentei directive, se aplică următoarele definiții:

[...]

- (b) «consumator» înseamnă orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de prezenta directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale profesionale;
- (c) «[profesionist]» înseamnă orice persoană fizică sau juridică care, în cadrul contractelor reglementate de prezenta directivă, acționează în scopuri legate de activitatea sa profesională, publică sau privată.”

Directiva 2009/72

4 Considerentele (3), (7), (8), (51), (52), (54) și (57) ale Directivei 2009/72 aveau următorul cuprins:

„(3) Libertățile pe care tratatul le garantează cetățenilor Uniunii [...] pot fi efective numai în cadrul unei piețe deschise în totalitate, care permite tuturor consumatorilor să își aleagă liber furnizorii și tuturor furnizorilor să își livreze liber produsele clienților.

[...]

(7) Comunicarea Comisiei [adresată Consiliului European și Parlamentului European] din 10 ianuarie 2007 intitulată „O politică energetică pentru Europa” [COM(2007) 1 final] a subliniat importanța finalizării pieței interne a energiei electrice și a creării unor condiții de concurență echitabile pentru toate întreprinderile din domeniul energiei electrice stabilite în Comunitate[a Europeană]. [...]

(8) În scopul garantării concurenței și furnizării de energie electrică la cel mai competitiv preț, statele membre și autoritățile de reglementare naționale ar trebui să faciliteze accesul transfrontalier pentru noii furnizori de energie electrică provenită din diferite surse, precum și pentru noii producători de energie electrică.

[...]

(51) Interesele consumatorilor ar trebui să se afle în centrul prezentei directive, iar calitatea serviciilor ar trebui să reprezinte una dintre principalele responsabilități ale întreprinderilor din sectorul energiei electrice. Drepturile actuale ale consumatorilor trebuie să fie consolidate și garantate și ar trebui să includă o mai mare transparență. Protecția consumatorilor ar trebui să garanteze că toți consumatorii din spațiul comunitar extins beneficiază de o piață competitivă. Respectarea drepturilor consumatorilor ar trebui asigurată de statele membre sau, atunci când un stat membru a stabilit astfel, de autoritățile de reglementare.

(52) Consumatorii ar trebui să aibă la dispoziție informații clare și inteligibile cu privire la drepturile lor în raport cu sectorul energiei. [...]

[...]

(54) Existența unor căi de soluționare a litigiilor eficiente și accesibile tuturor reprezintă garanția unei mai mari protecții a consumatorilor. [...]

[...]

(57) Promovarea concurenței loiale și a accesului facil al diferiților furnizori, precum și promovarea de noi capacități de producere a energiei electrice ar trebui să aibă o importanță crucială pentru statele membre cu scopul de a permite consumatorilor să profite pe deplin de oportunitățile unei piețe interne liberalizate în sectorul energiei electrice.”

- 5 Articolul 1 din această directivă, intitulat „Obiectul și domeniul de aplicare”, prevedea:
„Prezenta directivă stabilește norme comune pentru producerea, transportul, distribuția și furnizarea energiei electrice, precum și dispoziții privind protecția consumatorilor, în vederea îmbunătățirii și integrării piețelor de energie competitive, conectate printr-o rețea comună, în Comunitate. [...]”
- 6 Articolul 2 din directiva menționată conținea următoarele definiții:
„În sensul prezentei directive, se aplică următoarele definiții:
[...]
7. «client» înseamnă clientul angro și final de energie electrică;
[...]
9. «client final» înseamnă clientul care cumpără energie electrică pentru uz propriu;
10. «client casnic» înseamnă clientul care cumpără energie electrică pentru propriul consum casnic, exclusiv activități comerciale sau profesionale;
11. «client necasnic» înseamnă persoanele fizice sau juridice care cumpără energie electrică nedestinată propriului consum casnic, inclusiv producători și clienți angro;
12. «client eligibil» înseamnă clientul care este liber să își aleagă furnizorul de la care cumpără energie electrică, în sensul articolului 33 din prezenta directivă;
[...]
- 7 Articolul 3 din aceeași directivă, intitulat „Obligațiile de serviciu public și protecția consumatorului”, prevedea la alineatele (5) și (7):
„(5) Statele membre garantează că:
(a) în situația în care un client dorește să schimbe furnizorul, cu respectarea condițiilor contractuale, modificarea este realizată de către operatorul (operatorii) în cauză în termen de trei săptămâni, precum și
(b) consumatorii au dreptul de a primi toate datele pertinente privind consumul.
Statele membre se asigură că drepturile menționate la literele (a) și (b) sunt acordate tuturor consumatorilor într-un mod nediscriminatoriu în ceea ce privește costurile, efortul sau timpul.
[...]
- (7) Statele membre iau măsurile corespunzătoare pentru protecția clienților finali, garantând, în special, protecția adecvată a clienților vulnerabili. [...] statele membre garantează un nivel înalt de protecție a consumatorilor, în special în ceea ce privește transparența condițiilor contractuale, a informațiilor generale și a mecanismelor de soluționare a litigiilor. Statele membre asigură faptul că un client eligibil își poate schimba efectiv și cu ușurință furnizorul. Cel puțin în ceea ce privește clienții casnici, aceste măsuri le includ pe cele prevăzute la anexa I.”

- 8 Articolul 33 din Directiva 2009/72, intitulat „Deschiderea piețelor și reciprocitatea”, avea, la alineatul (1), următorul cuprins:

„Statele membre se asigură că în categoria clienților eligibili sunt incluși:

[...]

(c) de la 1 iulie 2007, toți [consumatorii].”

- 9 Articolul 37 din această directivă, intitulat „Atribuțiile și competențele autorităților de reglementare”, prevedea la alineatul (1):

„Autoritățile de reglementare au următoarele atribuții:

[...]

(1) să respecte libertatea contractuală în materie de contracte de furnizare întreruptibilă, precum și în materie de contracte pe termen lung cu condiția ca acestea să fie compatibile cu dreptul comunitar și să respecte politicile comunitare;

[...]”

- 10 Anexa I la directiva menționată, intitulată „Măsuri de protecție a consumatorilor”, prevedea la punctul 1:

„Fără a aduce atingere normelor comunitare privind protecția consumatorilor, în special Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 mai 1997 privind protecția consumatorilor cu privire la contractele la distanță [JO 1997, L 144, p. 19, Ediție specială, 15/vol. 4, p. 160] și Directivei [93/13], măsurile prevăzute la articolul 3 au scopul de a garanta clienților:

(a) dreptul de a încheia cu furnizorul de energie electrică un contract care să specifice:

[...]

– durata contractului, condițiile de reînnoire și de întrerupere a serviciilor și a contractului și existența dreptului de reziliere gratuită a contractului;

[...]

Condițiile trebuie să fie echitabile și se comunică în prealabil. În orice caz, aceste informații ar trebui să fie furnizate înainte de încheierea sau de confirmarea contractului. [...]

[...]

(e) posibilitatea de a schimba furnizorul în mod gratuit;

[...]”

- 11 Directiva 2009/72 a fost abrogată și înlocuită, cu efect de la 1 ianuarie 2021, prin Directiva (UE) 2019/944 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iunie 2019 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică și de modificare a Directivei 2012/27/UE (JO 2019, L 158, p. 125), în conformitate cu articolul 72 primul paragraf din Directiva 2019/944.

Directiva 2011/83/UE

- 12 Considerentul (17) al Directivei 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului (JO 2011, L 304, p. 64) are următorul cuprins:

„Definiția consumatorului ar trebui să includă persoanele fizice care acționează în afara activității lor comerciale, a afacerii, meseriei sau profesiei lor. Cu toate acestea, în cazul contractelor cu dublu scop, când contractul este încheiat în scopuri parțial circumscrise activității comerciale și parțial aflate în afara acesteia, și dacă scopul comercial este într-atât de limitat, încât nu are o pondere predominantă în contextul general al contractului, respectiva persoană trebuie să fie și ea considerată drept un consumator.”

Directiva 2019/944

- 13 Potrivit considerentului (1) al Directivei 2019/944:

„Directivei [2009/72] urmează a-i fi aduse anumite modificări. Este necesar, din motive de claritate, să se procedeze la reformarea respectivei directive.”

- 14 Articolul 12 din Directiva 2019/944, intitulat „Dreptul de a schimba furnizorul și norme referitoare la comisioanele pentru schimbare”, prevede la alineatele (2) și (3):

„(2) Statele membre se asigură că cel puțin clienților casnici și întreprinderilor mici nu li se impune niciun comision pentru schimbare.

(3) Prin derogare de la alineatul (2), statele membre pot permite furnizorilor sau participanților la piață implicați în agregare să perceapă comisioane de încetare a contractului clienților care reziliază de bună voie contractele de furnizare a energiei electrice pe durată determinată cu prețuri fixe înainte de ajungerea la termen a acestora, cu condiția ca aceste comisioane să facă parte dintr-un contract pe care clientul l-a încheiat de bună voie și să fie comunicate clar clientului înainte încheierea contractului. Astfel de comisioane trebuie să fie proporționale și nu depășesc pierderile economice directe cauzate de client furnizorului sau participantului la piață implicat în agregare prin încetarea contractului, inclusiv costurile oricăror pachete de investiții sau de servicii deja furnizate clientului în cadrul respectivului contract. Sarcina probei cu privire la pierderile economice directe aparține furnizorului sau participantului la piață implicat în agregare, iar admisibilitatea comisioanelor de încetare a contractului este monitorizată de autoritatea de reglementare sau de o altă autoritate națională competentă.”

Dreptul polonez

- 15 Ustawa – Prawo energetyczne (Legea energiei) din 10 aprilie 1997 (Dz. U. nr. 54, poziția 348), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumită în continuare „Legea energiei”), prevede la articolul 4j alineatul 3a:

„Un client final poate rezilia un contract încheiat pe durată determinată, pe baza căruia o întreprindere din domeniul energiei îi furnizează clientului respectiv combustibili gazos sau energie, prin depunerea unei declarații scrise la întreprinderea din domeniul energiei, fără a suporta alte costuri sau daune interese decât cele care rezultă din conținutul contractului.”

- 16 Ustawa – Kodeks cywilny (Legea privind Codul civil) din 23 aprilie 1964 (Dz. U. nr. 16, poziția 93), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumită în continuare „Codul civil”), prevede la articolul 483 alineatul 1:

„Contractul poate stipula ca repararea prejudiciului rezultat din neexecutarea sau executarea defectuoasă a unei obligații nepecuniare să se facă prin plata unei sume determinate (penalitate contractuală).”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 17 La 18 martie 2017, S. J. și furnizorul au încheiat un contract de furnizare de energie electrică (denumit în continuare „contractul în discuție în litigiul principal”), la care erau atașate anexa 1 și condițiile generale de vânzare, care făceau parte integrantă din acesta.
- 18 Articolul 7 alineatul 2 din acest contract stipula că durata pentru care se încheia contractul era una determinată, până la 31 decembrie 2021, și că furnizarea de energie electrică urma să înceapă la 1 ianuarie 2018. Alineatul 6 al acestui articol preciza că clientul urma să fie obligat să plătească, în special dacă rezilia contractul înainte de data menționată la alineatul 2, o penalitate contractuală în conformitate cu principiile enunțate la punctul VI alineatele 1-3 din aceste condiții generale de vânzare. Conform acestui alineat 1, cuantumul penalității corespundea energiei electrice neutilizate, declarate de client în același contract drept „cantitate de energie prevăzută” pentru un anumit loc de furnizare, la prețul unitar de 60 de zloți polonezi (PLN) (aproximativ 14 euro) per megawatt-oră (MWh). Cantitatea de energie neutilizată era calculată însumând consumul mediu de energie estimat pentru fiecare dintre lunile care urmau rezilierii contractului în discuție în litigiul principal și care rămâneau până la sfârșitul perioadei indicate la acest articol 7 alineatul 2. Consumul de energie electrică prevăzut la punctul de consum era de 20 MWh pe an, iar punctul de consum de energie electrică, precizat în anexa 1 la acest contract, era exploatarea agricolă a lui S. J.
- 19 Printr-o scrisoare din 5 mai 2017 notificată furnizorului la 8 mai 2017, S. J. i-a indicat acestuia că se retrage din contractul în discuție în litigiul principal prin exercitarea dreptului legal de retragere prevăzut pentru contractele încheiate cu consumatorii. În plus, acesta a formulat o declarație de renunțare la efectele juridice ale unui contract încheiat din greșală și a susținut că acest contract nu era valabil.
- 20 Printr-o scrisoare din 22 mai 2020, furnizorul a indicat că aprecia aceste declarații ca fiind lipsite de efect. Acesta a emis o notă de debit prin care îi acorda lui S. J. un termen, care expira la 7 iulie 2020, pentru plata sumei de 4 700,22 PLN (aproximativ 1 128 de euro), cu titlu de penalități contractuale, precum și o factură, datată 5 martie 2018, pentru suma de 254,33 PLN

- (aproximativ 61 de euro) și o factură rectificativă, datată 8 ianuarie 2020, pentru suma de 314,90 PLN (aproximativ 75 de euro), pentru energia furnizată în perioada cuprinsă între 1 și 10 ianuarie 2018.
- 21 Întrucât S. J. a refuzat să plătească aceste sume, furnizorul a sesizat Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie (Tribunalul Districtual al orașului Varșovia, Polonia) pentru obligarea lui S. J. la plata lor. Această instanță a respins acțiunea. Pe de o parte, aceasta a considerat că S. J. nu avea calitatea de consumator și că, prin urmare, nu ar fi putut să se retragă în mod legal din contractul în discuție în litigiul principal în temeiul reglementării privind protecția consumatorilor. În această privință, instanța a arătat printre altele că în contractul în discuție în litigiul principal era desemnat ca punct de consum exploatarea agricolă a lui S. J. și că, deși, desigur, S. J. indicase că energia cumpărată era destinată și propriului consum casnic, acest lucru era insuficient pentru a-l considera consumator, întrucât contractul prevedea că era destinat unor persoane care nu aveau calitatea de consumator. Astfel, potrivit instanței menționate, utilizarea unei oferte destinate unor clienți care nu aveau calitatea de consumator era în sine dovada că S. J. încheiase contractul în discuție în litigiul principal în calitate de profesionist și că acest contract se raporta în mod direct la activitatea sa profesională, și anume la exploatarea sa agricolă.
 - 22 Pe de altă parte, aceeași instanță a aplicat articolul 4j alineatul 3a din Legea energiei, dar a considerat totuși că cererea de plată a penalităților contractuale nu trebuia admisă, dat fiind că, potrivit articolului 483 alineatul 1 din Codul civil, o astfel de penalitate nu poate fi prevăzută decât în cazul neexecutării sau al executării necorespunzătoare a unei obligații nepecuniare, în timp ce în speță obiectul prestației cumpărătorului în cazul vânzării de energie este o prestație pecuniară, și anume plata prețului.
 - 23 Pe de altă parte, cererile de plată pentru energia consumată au fost respinse ca nefondate întrucât furnizorul nu a furnizat nicio cantitate de energie.
 - 24 Furnizorul a declarat apel împotriva acestei hotărâri la Sąd Okręgowy w Warszawie (Tribunalul Regional din Varșovia, Polonia), care este instanța de trimitere. Acesta invocă printre altele o încălcare a articolului 4j alineatul 3a din Legea energiei și a articolului 483 alineatul 1 din Codul civil.
 - 25 Instanța de trimitere arată că, potrivit susținerilor lui S. J., reprezentanți ai unei întreprinderi din domeniul energiei electrice s-au prezentat la exploatarea sa agricolă la 18 martie 2017 și i-au făcut o ofertă de furnizare de energie electrică. Acesta a semnat, la îndrumarea lor, formularele necompletate care îi fuseseră prezentate și a primit, la sfârșitul lunii aprilie 2017, un exemplar al contractului în discuție în litigiul principal în care, pe de o parte, datele și anexele erau diferite de cele ale ofertei care îi fusese făcută și, pe de altă parte, fuseseră introduse în mod arbitrar informații referitoare la consumul de energie prevăzut. Din acest motiv, printr-o scrisoare din 5 mai 2017, el și-a manifestat voința de a se retrage din acest contract.
 - 26 În acest context, instanța de trimitere ridică în primul rând problema dacă S. J. are calitatea de profesionist sau de consumator și dacă, în consecință, retragerea sa era valabilă. În această privință, instanța arată în special că Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie (Tribunalul Districtual al orașului Varșovia) a constatat că contractul în discuție în litigiul principal menționa ca destinatar „exploatarea agricolă” a lui S. J. și că a concluzionat că S. J. nu avea calitatea de consumator exclusiv în temeiul articolului 2 alineatul 4 din acest contract, care prevedea că respectivul contract era destinat unor persoane care nu aveau calitatea de consumator. Aceasta

subliniază de asemenea că, potrivit dreptului polonez, un agricultor trebuie considerat profesionist, cu excepția cazului în care își administrează exploatarea agricolă pentru nevoile proprii.

- 27 Deși, desigur, potrivit jurisprudenței Curții, calitatea de consumator sau de profesionist, în sensul Directivei 93/13, trebuie stabilită în raport cu un criteriu funcțional, care constă în a aprecia dacă raportul contractual în cauză se înscrie în cadrul unor activități străine de exercitarea unei profesii, o astfel de distincție funcțională nu ar fi totuși posibilă în speță, dat fiind că este incontestabil că contractul în discuție în litigiul principal avea ca obiect cumpărarea de energie atât pentru exploatarea agricolă în cauză, cât și pentru consumul casnic al lui S. J. Instanța de trimitere arată în plus că Directiva 93/13 nu menționează contractele cu dublu scop și că, deși considerentul (17) al Directivei 2011/83 vizează acest tip de contract, Curtea, pentru a stabili dacă semnatarul unui astfel de contract poate fi considerat consumator, a reținut, în special în Hotărârea din 20 ianuarie 2005, Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32), criterii diferite de cele enunțate în acest considerent (17).
- 28 Având în vedere aceste elemente, instanța de trimitere ridică problema modului în care noțiunea de „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13, trebuie interpretată atunci când contractul în cauză are un scop în parte privat și în parte profesional.
- 29 În al doilea rând, constatând că, ținând seama de data încheierii contractului în discuție în litigiul principal, relevantă pentru soluționarea litigiului cu care este sesizată este Directiva 2009/72, instanța de trimitere observă că posibilitatea de a schimba în mod liber furnizorul de energie, precum și protecția specifică a consumatorilor figurează printre principiile formulate în această directivă și că posibilitatea de retragere dintr-un contract este strâns legată de schimbarea furnizorului. Or, posibilitatea de a-i impune comisioane consumatorului în cazul în care acesta reziliază un contract de furnizare a energiei încheiat pe durată determinată este, în opinia sa, problematică în raport cu garanția de a putea schimba în mod liber furnizorul de energie.
- 30 Din articolul 3 alineatul (7) și din anexa I la Directiva 2009/72 rezultă că un client care are calitatea de consumator nu are nimic de plătit în cazul schimbării furnizorului sau al retragerii din contract. În plus, acest articol 3 alineatul (7) ar implica faptul că trebuie garantată posibilitatea unui consumator de a schimba cu ușurință furnizorul, fără a fi discriminat în materie de costuri și fără ca dezavantajele financiare impuse să constituie un mijloc de discriminare arbitrară față de alți furnizori, astfel încât clientul să nu poată schimba efectiv furnizorul.
- 31 Cu toate acestea, articolul 4j alineatul 3a din Legea energiei, care prevede posibilitatea de a-i impune consumatorului comisioane în cazul rezilierii anticipate a unui contract pe durată determinată, nu ar conține o scutire pentru consumatori. S-ar ridica, așadar, problema dacă această lege este contrară Directivei 2009/72, mai precis nivelului ridicat de protecție a consumatorilor prevăzut la anexa I punctul 1 literele (a) și (e) din aceasta și vizat de considerentul (51) al acestei directive. În această privință, instanța de trimitere subliniază că dreptul polonez permite impunerea de penalități contractuale, dar nu prevede un criteriu pentru calculul acestora, în special în ceea ce privește proporționalitatea cu costurile, cu riscurile suportate sau cu prejudiciul suferit, ceea ce ar fi contrar cerințelor prevăzute în special la articolul 3 alineatul (7) din directiva menționată. Astfel, în practică, asemenea penalități ar putea fi egale cu costurile potențial facturate pentru furnizarea de energie convenită, ceea ce, de fapt, ar împiedica posibilitatea de a rezilia asemenea contracte.

32 În aceste condiții, Sąd Okręgowy w Warszawie (Tribunalul Regional din Varșovia) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Articolul 2 literele (b) și (c) din Directiva [93/13] și definiția [noțiunii de «consumator»] care figurează la acest articol, precum și considerentul (17) al Directivei [2011/83] sunt aplicabile și unui agricultor care încheie un contract de achiziție de energie electrică atât pentru exploatarea agricolă, cât și pentru uz casnic?
- 2) Articolul 3 alineatele (5) și (7), considerentul (51) și anexa I alineatul (1) literele (a) și (e) la Directiva [2009/72], care impun ca consumatorilor să nu le fie percepută o plată în cazul retragerii dintr-un contract de furnizare de energie electrică, trebuie interpretate în sensul că se opun posibilității de a impune penalități contractuale unui client de energie care are calitatea de consumator pentru rezilierea unui contract de furnizare de energie electrică încheiat pe durată determinată (articolul 4j alineatul 3a din Legea energiei)?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

- 33 Trebuie arătat de la bun început că, deși în textul primei întrebări instanța de trimitere vizează nu numai litera (b) a articolului 2 din Directiva 93/13, care definește noțiunea de „consumator”, în sensul acestei directive, ci și litera (c) a acestui articol, care definește noțiunea de „profesionist”, în sensul directivei menționate, mai reiese din acest text, precum și din motivele cererii de decizie preliminară că instanța urmărește să obțină o interpretare doar a acestei noțiuni de „consumator”.
- 34 În aceste condiții, este necesar să se înțeleagă că, prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13, citit în lumina considerentului (17) al Directivei 2011/83, trebuie interpretat în sensul că intră în sfera noțiunii de „consumator”, în sensul acestei dispoziții, un agricultor care încheie un contract de cumpărare de energie electrică destinată atât exploatarea sa agricolă, cât și propriului consum casnic.
- 35 Potrivit articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13, „consumator” înseamnă orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de directiva menționată, acționează în scopuri care se află în afara activității sale profesionale.
- 36 În această privință, Curtea a statuat în mod repetat că noțiunea de „consumator”, în sensul acestui articol 2 litera (b), are un caracter obiectiv și este independentă de cunoștințele concrete pe care persoana în cauză le poate avea sau de informațiile de care această persoană dispune în mod real. Astfel, calitatea de „consumator” a persoanei în cauză trebuie determinată având în vedere un criteriu funcțional care constă în a aprecia dacă raportul contractual în cauză se înscrie în cadrul unor activități străine de exercitarea unei profesii [a se vedea în acest sens Ordonanța din 19 noiembrie 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punctul 27, și Hotărârea din 8 iunie 2023, YYY. (Noțiunea de „consumator”), C-570/21, EU:C:2023:456, punctul 30 și jurisprudența citată].
- 37 În ceea ce privește aspectul dacă și, în cazul unui răspuns afirmativ, în ce situații, o persoană care a încheiat un contract cu dublu scop, și anume un contract privind un bun sau un serviciu destinat unei utilizări care se raportează în parte la activitatea sa profesională și care nu este, așadar, decât

- parțial străină de această activitate, poate intra totuși sub incidența noțiunii de „consumator” în sensul articolului 2 litera (b) menționat, Curtea a arătat deja că, deși numai modul de redactare a acestei dispoziții nu permite să se determine acest lucru, contextul în care se înscrie dispoziția menționată nu exclude posibilitatea ca, în anumite ipoteze, o persoană fizică ce încheie un astfel de contract să fie calificată drept „consumator” în sensul aceleiași dispoziții [a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 iunie 2023, YYY. (Noțiunea de „consumator”), C-570/21, EU:C:2023:456, punctele 31-39].
- 38 În această privință, Curtea a statuat că, pentru a asigura respectarea obiectivelor urmărite de legiuitorul Uniunii în domeniul contractelor încheiate de consumatori, precum și coerența dreptului Uniunii, este necesar în mod deosebit să se țină seama de noțiunea de „consumator” care figurează în considerentul (17) al Directivei 2011/83, care explică voința legiuitorului Uniunii în ceea ce privește definiția noțiunii de „consumator” în cazul contractelor cu dublu scop și din care reiese că, atunci când contractul este încheiat în scopuri care intră doar parțial în sfera activității profesionale a persoanei în cauză și când scopul profesional este atât de limitat încât nu are o pondere predominantă în contextul global al contractului respectiv, persoana în cauză ar trebui să fie considerată consumator [a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 iunie 2023, YYY. (Noțiunea de „consumator”), C-570/21, EU:C:2023:456, punctele 40-45].
- 39 Curtea a amintit, în plus, că dispozițiile cu caracter imperativ cuprinse în Directiva 93/13 și cerințele speciale de protecție a consumatorului impun o interpretare largă a noțiunii de „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din această directivă pentru a se asigura efectul util al acesteia din urmă [a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 iunie 2023, YYY. (Noțiunea de „consumator”), C-570/21, EU:C:2023:456, punctul 46].
- 40 În acest context, Curtea a subliniat de asemenea că, în măsura în care articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13 urmărește protecția consumatorilor în ipoteza unor clauze contractuale abuzive, interpretarea strictă a noțiunii de „consumator” reținută în Hotărârea din 20 ianuarie 2005, Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32), în vederea stabilirii domeniului de aplicare al normelor de competență derogatorii prevăzute la articolele 13-15 din Convenția din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară și executarea hotărârilor judecătorești în materie civilă și comercială (JO 1972, L 299, p. 32, Ediție specială, 19/vol. 10, p. 3), astfel cum a fost modificată prin convențiile succesive referitoare la aderarea noilor state membre la această convenție, în cazul unui contract cu dublu scop nu poate fi extinsă prin analogie la noțiunea de „consumator” în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13 [Hotărârea din 8 iunie 2023, YYY. (Noțiunea de „consumator”), C-570/21, EU:C:2023:456, punctul 51].
- 41 Având în vedere aceste elemente, Curtea a statuat că articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că intră în sfera noțiunii de „consumator” în sensul acestei dispoziții o persoană care a încheiat un contract de credit destinat în parte activității sale profesionale și în parte altor scopuri decât această activitate, împreună cu un alt împrumutat care nu a acționat în cadrul activității sale profesionale, atunci când scopul profesional este atât de limitat încât nu are o pondere predominantă în contextul global al acestui contract [a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 iunie 2023, YYY. (Noțiunea de „consumator”), C-570/21, EU:C:2023:456, punctul 53].
- 42 Din cele ce precedă rezultă că, pentru a stabili dacă o persoană fizică ce încheie un contract cu dublu scop, care intră sub incidența Directivei 93/13, acționează în scopuri care nu intră în sfera activității sale profesionale și, prin urmare, se încadrează în noțiunea de „consumator” în sensul

articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13, trebuie să se examineze dacă scopul profesional al acestui contract este atât de limitat încât nu are o pondere predominantă în contextul global al contractului.

- 43 Potrivit unei jurisprudențe constante, instanța națională sesizată cu un litigiu având ca obiect un contract care poate intra în domeniul de aplicare al Directivei 93/13 are obligația să verifice, ținând seama de ansamblul elementelor de probă și în special de termenii acestui contract, dacă persoana în cauză poate fi calificată drept „consumator” în sensul directivei menționate. Pentru a proceda astfel, instanța națională trebuie să țină seama de toate împrejurările cauzei, în special de natura bunului sau serviciului care face obiectul contractului în cauză, care sunt susceptibile să demonstreze în ce scop este dobândit acest bun sau acest serviciu [Hotărârea din 8 iunie 2023, YYY. (Noțiunea de „consumator”), C-570/21, EU:C:2023:456, punctul 55 și jurisprudența citată].
- 44 Același lucru este valabil atunci când, în discuție fiind un contract cu dublu scop, se face o apreciere, pe de o parte, a amplitudinii fiecăreia dintre cele două părți ale unui astfel de contract în contextul global al acestuia, și, pe de altă parte, a scopului predominant al contractului menționat. Astfel, atunci când este în discuție un contract cu dublu scop, revine instanței de trimitere sarcina de a examina toate împrejurările care însoțesc contractul în discuție în litigiul principal și de a aprecia, pe baza elementelor de probă obiective de care dispune, în ce măsură scopul profesional sau neprofesional al acestui contract are o pondere predominantă în contextul global al contractului [a se vedea prin analogie Hotărârea din 8 iunie 2023, YYY. (Noțiunea de „consumator”), C-570/21, EU:C:2023:456, punctele 56 și 58].
- 45 Prin urmare, deși termenii contractului în cauză trebuie luați în considerare, aceștia nu pot fi în sine suficienți pentru a stabili dacă, prin încheierea unui astfel de contract cu dublu scop, persoana fizică în cauză a acționat sau nu a acționat în scopuri care nu intră în sfera activității sale profesionale. Cu toate acestea, având în vedere obiectul contractului în discuție în litigiul principal, care privește o achiziție de energie electrică, trebuie precizat că o estimare anuală a consumului de energie electrică ce ar fi prevăzută în mod ridicat de părți poate indica faptul că finalitatea profesională este predominantă, în timp ce o estimare scăzută a consumului este susceptibilă să indice că finalitatea predominantă constă în consumul casnic.
- 46 Având în vedere considerațiile care precedă, este necesar să se răspundă la prima întrebare că articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13, citit în lumina considerentului (17) al Directivei 2011/83, trebuie interpretat în sensul că intră în sfera noțiunii de „consumator” în sensul acestei dispoziții un agricultor care încheie un contract de cumpărare de energie electrică destinată atât exploatației sale agricole, cât și propriului consum casnic atunci când scopul profesional al acestui contract este atât de limitat încât nu este predominant în contextul global al contractului menționat.

Cu privire la a doua întrebare

- 47 Cu titlu introductiv, este necesar să se arate mai întâi că cererea de decizie preliminară nu evidențiază modul în care interpretarea articolului 3 alineatul (5) din Directiva 2009/72, menționată în textul celei de a doua întrebări, ar fi relevantă pentru soluționarea litigiului principal. Astfel, în temeiul acestui alineat (5) literele (a) și (b), statele membre se asigură că, pe de o parte, în situația în care un client dorește să schimbe furnizorul, cu respectarea condițiilor contractuale, modificarea este realizată de către operatorul sau operatorii în cauză în termen de trei săptămâni și, pe de altă parte, că consumatorii au dreptul de a primi toate datele pertinente privind consumul, aceste drepturi trebuind să le fie acordate clienților fără discriminare în ceea ce privește costurile, investițiile și timpul.

- 48 Or, din această cerere rezultă că contractul în discuție în litigiul principal a fost reziliat înainte de data la care trebuia să înceapă să producă efecte și înainte să fi fost furnizată vreo cantitate de electricitate pe baza lui. În aceste condiții și în lipsa unor explicații din partea instanței de trimitere în această privință, nimic nu indică cum anume litigiul principal ar viza o ipoteză de schimbare a furnizorului. De asemenea, nimic nu indică faptul că acest litigiu ar privi comunicarea de către furnizor a datelor privind consumul. Pe de altă parte, dreptul de a schimba cu ușurință furnizorul de care beneficiază de la 1 iulie 2007, în temeiul articolului 2 punctul 12 din Directiva 2009/72 coroborat cu articolul 33 din aceasta, toți clienții în sensul articolului 2 punctul 7 din această directivă și cu privire la care instanța de trimitere își exprimă îndoielile care justifică a doua întrebare, este prevăzut în mod specific la articolul 3 alineatul (7) din directiva menționată, care face de asemenea obiectul acestei întrebări.
- 49 Nici interpretarea solicitată a anexei I punctul 1 litera (e) din la Directiva 2009/72, menționată de asemenea în textul celei de a doua întrebări, nu este necesară pentru soluționarea litigiului principal. Astfel, această dispoziție vizează ipoteza unei schimbări a furnizorului de energie electrică, în timp ce, după cum s-a constatat la punctul anterior din prezenta hotărâre, din cererea de decizie preliminară nu reiese modul în care acest litigiu ar privi o asemenea ipoteză.
- 50 În continuare, trebuie amintit că noțiunea de „consumator”, utilizată de instanța de trimitere în textul celei de a doua întrebări, nu este definită de Directiva 2009/72, dar Curtea a constatat deja că, în lipsa unei indicații în sens contrar într-o anumită dispoziție din această directivă, acest termen are în această directivă un sens larg și include, în principiu, orice „client final”, în sensul articolului 2 punctul 9 din directiva menționată, și anume atât „clienții casnici”, în sensul acestui articol 2 punctul 10, cât și „clienții necasnici”, în sensul articolului 2 punctul 11 respectiv [a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 ianuarie 2024, G (Cheltuieli de reziliere anticipată), C-371/22, EU:C:2024:21, punctul 35].
- 51 Cu toate acestea, din cererea de decizie preliminară reiese că domeniul de aplicare al măsurii prevăzute la anexa I punctul 1 litera (a) a cincea liniuță din la Directiva 2009/72 este cel care se află în centrul întrebărilor instanței de trimitere. Or, această anexă I privește mai precis, astfel cum rezultă din articolul 3 alineatul (7) ultima teză din această directivă, „consumatorii casnici”, în sensul articolului 2 punctul 10 din directiva menționată.
- 52 În sfârșit, din dosarul de care dispune Curtea reiese că contractul în discuție în litigiul principal a fost încheiat nu doar pe durată determinată, ci și la un preț fix pentru întreaga durată a acestui contract.
- 53 Având în vedere aceste elemente, este necesar să se considere că, prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (7) și anexa I punctul 1 litera (a) din la Directiva 2009/72, citite în lumina considerentului (51) al acestei directive, trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale care permite impunerea unor penalități contractuale unui client casnic în cazul rezilierii anticipate a unui contract de furnizare a energiei electrice încheiat pe durată determinată și la un preț fix.
- 54 În vederea interpretării unei dispoziții de drept al Uniunii, trebuie să se țină seama nu numai de formularea acesteia, ci și de contextul ei și de obiectivele urmărite de reglementarea din care face parte această dispoziție [Hotărârea din 7 iunie 2005, VEMW ș.a., C-17/03, EU:C:2005:362, punctul 41, precum și Hotărârea din 11 ianuarie 2024, G (Cheltuieli de reziliere anticipată), C-371/22, EU:C:2024:21, punctul 32].

- 55 În ceea ce privește, în primul rând, modul de redactare a dispozițiilor a căror interpretare se solicită, trebuie amintit că articolul 3 alineatul (7) din Directiva 2009/72 impune ca statele membre să ia măsurile corespunzătoare pentru protejarea clienților finali, garantând un nivel ridicat de protecție a consumatorilor, în special în ceea ce privește transparența condițiilor contractelor, informațiile generale și mecanismele de soluționare a litigiilor, și să se asigure că un client eligibil își poate schimba efectiv și cu ușurință furnizorul. Această dispoziție prevede de asemenea că, cel puțin în ceea ce privește clienții casnici, aceste măsuri le includ pe cele prevăzute în anexa I la această directivă.
- 56 Astfel cum reiese din această anexă I punctul 1 litera (a) a cincea liniuță, printre acestea figurează măsuri având ca obiect asigurarea dreptului clienților la un contract încheiat cu furnizorul lor de energie electrică care să precizeze printre altele „existența dreptului de reziliere gratuită a contractului”.
- 57 Cu toate acestea, din compararea diferitelor versiuni lingvistice ale Directivei 2009/72 reiese că această dispoziție pare să indice numai în versiunea în limba franceză că, în ceea ce privește cel puțin clienții casnici, statele membre trebuie să ia măsuri cu scopul de a garanta clienților că contractul pe care îl încheie cu furnizorul lor de energie electrică prevede dreptul lor de a obține rezilierea gratuită a acestuia. Astfel, în toate celelalte versiuni lingvistice ale acestei directive, dispoziția menționată se limitează să indice în esență că, în ceea ce privește cel puțin clienții casnici, statele membre trebuie să ia măsuri cu scopul de a garanta clienților că au dreptul la un contract încheiat cu furnizorul lor de energie electrică în care să se precizeze dacă este posibilă rezilierea gratuită a acestui contract.
- 58 Or, potrivit unei jurisprudențe constante, formularea utilizată în una dintre versiunile lingvistice ale unei dispoziții din dreptul Uniunii nu poate constitui singurul temei pentru interpretarea acestei dispoziții și nici nu se poate atribui respectivei formulări, în această privință, un caracter prioritar în raport cu celelalte versiuni lingvistice. Astfel, necesitatea aplicării și, prin urmare, a interpretării uniforme a unui act al Uniunii exclude posibilitatea ca acesta să fie privit în mod izolat, prin raportare la una dintre versiunile sale, dar impune să fie interpretat în raport cu economia generală și cu finalitatea reglementării din care face parte (Hotărârea din 30 iunie 2022, Allianz Elementar Versicherung, C-652/20, EU:C:2022:514, punctul 36 și jurisprudența citată).
- 59 Pe de altă parte, trebuie amintit că ultimul paragraf al punctului 1 litera (a) din anexa I la Directiva 2009/72 precizează că condițiile contractuale sunt echitabile și comunicate în prealabil și că, în orice caz, informațiile enumerate la această dispoziție ar trebui furnizate înainte de încheierea sau de confirmarea contractului.
- 60 Din aceste elemente rezultă că modul de redactare a articolului 3 alineatul (7) și a anexei I punctul 1 litera (a) la Directiva 2009/72 indică faptul că, cel puțin în ceea ce privește clienții casnici, statele membre trebuie să ia măsurile necesare pentru a se asigura că acești clienți pot, dacă doresc, să schimbe efectiv cu ușurință furnizorul. În plus, ele trebuie să ia măsurile necesare pentru a asigura că prevederile contractuale sunt echitabile, sunt redactate în termeni clari și sunt comunicate în prealabil, așa încât clientul să le poată înțelege conținutul înainte de semnarea contractului și să își dea consimțământul liber și în cunoștință de cauză, îndeplinind astfel condiția de transparență pe care o impune acest mod de redactare, și pentru a exista un mecanism de soluționare a litigiilor care ar putea surveni între acești clienți și furnizorul lor de energie electrică.

- 61 În schimb, modul de redactare a acestor dispoziții nu permite să se stabilească dacă ele exclud posibilitatea ca statele membre să prevadă în reglementarea lor națională că o penalitate contractuală poate fi impusă unui client casnic atunci când reziliază anticipat un contract de furnizare a energiei electrice încheiat pe durată determinată și la un preț fix.
- 62 În această privință, trebuie arătat în special că faptul că o reglementare națională permite ca un astfel de contract să stipuleze că o penalitate contractuală va fi datorată în cazul rezilierii anticipate a acestuia de către client nu constituie neapărat o piedică pentru ca acest client să poată schimba efectiv cu ușurință furnizorul, astfel cum prevede modul de redactare a articolului 3 alineatul (7) din Directiva 2009/72, în condițiile în care această reglementare conține instrumentele care permit să se asigure respectarea condițiilor enunțate la punctul 60 din prezenta hotărâre și în special să se controleze quantumul unei asemenea penalități [a se vedea prin analogie Hotărârea din 11 ianuarie 2024, G (Cheltuieli de reziliere anticipată), C-371/22, EU:C:2024:21, punctul 37]. Astfel, mai curând quantumul, iar nu existența însăși a unei asemenea penalități de principiu este de natură să împiedice o asemenea modificare.
- 63 În ceea ce privește în al doilea rând contextul în care se înscrie articolul 3 alineatul (7) și anexa I punctul 1 litera (a) la Directiva 2009/72, este necesar să se arate mai întâi că articolul 3 alineatul (5) din această directivă precizează că schimbarea furnizorului se face cu respectarea condițiilor contractuale. În același sens, articolul 37 alineatul (1) litera (l) din directiva menționată investeste autoritățile de reglementare cu misiunea de a respecta libertatea contractuală în materie de contracte de furnizare întreruptibilă, precum și în materie de contracte pe termen lung cu condiția ca acestea să fie compatibile cu dreptul Uniunii și conforme cu politicile Uniunii.
- 64 În continuare, este adevărat că, potrivit anexei I punctul 1 litera (e) din Directiva 2009/72 coroborată cu articolul 3 alineatul (7) din aceasta, statele membre trebuie, cel puțin în ceea ce privește clienții casnici, să ia măsuri pentru a le asigura acestor clienți „posibilitatea de a schimba furnizorul în mod gratuit”. Cu toate acestea, nu se poate deduce de aici că Directiva 2009/72 se opune de principiu impunerii unei penalități contractuale în cazul rezilierii anticipate de către un client casnic a unui contract de furnizare de energie electrică încheiat pe durată determinată și la un preț fix.
- 65 Astfel, a considera că anexa I punctul 1 litera (e) la Directiva 2009/72 presupune că nu i se poate impune niciodată o penalitate contractuală unui client casnic, nici atunci când reziliază anticipat un contract de furnizare de energie electrică încheiat pe durată determinată și la un preț fix, ar fi contrar modului de redactare a acestui punct 1 litera (a) a cincea liniuță din anexa I la Directiva 2009/72 în majoritatea versiunilor sale lingvistice și, potrivit versiunii lingvistice a acesteia care ar fi reținută, ar lipsi această ultimă dispoziție de efect util sau ar face ca Directiva 2009/72 să fie contradictorie.
- 66 Or, în cazul în care o prevedere din dreptul Uniunii poate primi mai multe interpretări, trebuie să se acorde prioritate celei care este de natură să îi păstreze efectul util (Hotărârea din 24 februarie 2000, Comisia/Franța, C-434/97, EU:C:2000:98, punctul 21, și Hotărârea din 23 noiembrie 2023, EVN Business Service ș.a., C-480/22, EU:C:2023:918, punctul 37, precum și jurisprudența citată). În plus, potrivit unui principiu general de interpretare, o dispoziție trebuie interpretată, în măsura posibilului, astfel încât să nu se repună în discuție validitatea acesteia (Hotărârea din 4 octombrie 2001, Italia/Comisia, C-403/99, EU:C:2001:507, punctul 37, precum și Hotărârea din 21 septembrie 2023, Stappert Deutschland, C-210/22, EU:C:2023:693, punctul 47 și jurisprudența citată).

- 67 Prin urmare, este necesar să se considere că eventualele comisioane pentru schimbarea furnizorului, prevăzute la anexa I punctul 1 litera (e) la Directiva 2009/72, se disting de comisioanele legate de rezilierea unui contract, prevăzute la litera (a) a acestei dispoziții, și că această anexă I punctul 1 litera (e) nu exclude, de principiu, ca statele membre să își păstreze posibilitatea de a prevedea în reglementarea națională că o penalitate contractuală poate fi impusă unui client casnic atunci când reziliază anticipat un contract de furnizare a energiei electrice încheiat pe durată determinată și la un preț fix.
- 68 De altfel, acesta este sensul în care s-a pronunțat în mod expres legiuitorul Uniunii atunci când a adoptat Directiva 2019/944, după cum rezultă fără echivoc din articolul 12 alineatele (2) și (3) din această directivă, care constituie, în conformitate cu considerentul (1) al acesteia, o reformare a Directivei 2009/72 și care o înlocuiește de la 1 ianuarie 2021.
- 69 În sfârșit, considerentul (51) al Directivei 2009/72 se limitează să precizeze, în primul rând, că interesele consumatorilor trebuie să se afle în centrul acestei directive, iar calitatea serviciilor să reprezinte una dintre principalele responsabilități ale întreprinderilor din sectorul energiei electrice, în al doilea rând, că drepturile actuale ale consumatorilor trebuie să fie consolidate și garantate și că ar trebui să includă o mai mare transparență, în al treilea rând, că protecția consumatorilor ar trebui să garanteze că toți consumatorii beneficiază de o piață competitivă și, în al patrulea rând, că respectarea drepturilor consumatorilor ar trebui asigurată de statele membre sau, atunci când un stat membru a stabilit astfel, de autoritățile de reglementare. Acest considerent nu conține astfel nicio indicație în sensul de a priva de principiu statele membre de posibilitatea de a prevedea în reglementarea națională că o penalitate contractuală poate fi impusă unui client casnic atunci când acesta reziliază anticipat un contract de furnizare a energiei electrice încheiat pe durată determinată și la un preț fix.
- 70 În schimb, considerentul (52) al acestei directive enunță că consumatorilor ar trebui să aibă la dispoziție informații clare și inteligibile cu privire la drepturile lor în raport cu sectorul energiei, iar considerentul (54) al acesteia precizează că existența mijloacelor de soluționare a litigiilor prevăzute la articolul 3 alineatul (7) din directiva menționată trebuie să fie în beneficiul tuturor consumatorilor.
- 71 Așadar, trebuie constatat că nu reiese din contextul în care articolul 3 alineatul (7) și anexa I punctul 1 litera (a) la Directiva 2009/72 se înscriu că aceste dispoziții s-ar opune în principiu unei reglementări naționale care permite ca o penalitate contractuală să îi fie impusă unui client casnic atunci când acesta reziliază anticipat un contract de furnizare de energie electrică încheiat pe durată determinată și la un preț fix. În schimb, reiese în esență din acest context că o asemenea reglementare națională trebuie, astfel cum indică deja modul de redactare a dispozițiilor care trebuie interpretate, să garanteze că clienții casnici, printre alții, au dreptul de a-și alege furnizorul și de a fi informați în mod clar și inteligibil cu privire la drepturile lor și că li se dă posibilitatea să se asigure de respectarea lor în cadrul unui mecanism de soluționare a litigiilor [a se vedea prin analogie Hotărârea din 11 ianuarie 2024, G (Cheltuieli de reziliere anticipată), C-371/22, EU:C:2024:21, punctul 44].
- 72 În ceea ce privește, în al treilea rând, obiectivele urmărite de Directiva 2009/72, Curtea a arătat deja că, după cum reiese din articolul 1 din aceasta, directiva are ca obiect stabilirea unor norme comune pentru producerea, transportul, distribuția și furnizarea energiei electrice, precum și dispoziții privind protecția consumatorilor în vederea îmbunătățirii și a integrării piețelor de energie competitive în Uniune. În acest cadru și astfel cum reiese din considerentele (3), (7) și (8) ale directivei menționate, aceasta are drept obiectiv în special crearea unei piețe interne a energiei

electrice deschise în totalitate și competitive, care să permită tuturor consumatorilor să își aleagă liber furnizorii, iar acestora din urmă să își livreze liber produsele clienților, să promoveze competitivitatea pe piața internă pentru a asigura furnizarea de energie electrică la cel mai scăzut preț posibil și să creeze condiții de concurență echitabile pe această piață pentru a asigura realizarea pieței interne a energiei electrice [Hotărârea din 11 ianuarie 2024, G (Cheltuieli de reziliere anticipată), C-371/22, EU:C:2024:21, punctul 45 și jurisprudența citată].

- 73 În această privință, este important de amintit că Curtea a mai constatat deja că contractele de furnizare de energie electrică pe durată determinată și la un preț fix pot asigura protecția clienților, garantându-le un preț scăzut și stabil al energiei electrice, oferind consumatorilor certitudinea că costurile pe care vor trebui să le suporte nu variază pe toată durata contractului. Cu toate acestea, pentru a face față obligațiilor sale care decurg din asemenea contracte, este posibil ca furnizorul de energie electrică în cauză să fi suportat costuri specifice, care au putut determina pentru el costuri suplimentare în raport cu un contract pe durată nedeterminată și fără preț fix, în special pentru a se proteja împotriva volatilității costurilor pe piața cu ridicata. Astfel, posibilitatea de a permite impunerea unei penalități contractuale în sarcina clientului atunci când reziliază anticipat acest tip de contract pe durată determinată și la un preț fix poate permite furnizorului să compenseze costurile particulare care rezultă pentru el din acest tip de contract, evitând totodată să trebuiască să repercuteze asupra tuturor clienților săi riscul financiar legat de un asemenea tip de contract, ceea ce ar putea conduce la o creștere a prețurilor energiei electrice în privința lor și ceea ce ar fi, în definitiv, contrar obiectivului de a asigura cele mai mici prețuri posibile pentru consumatori [Hotărârea din 11 ianuarie 2024, G (Cheltuieli de reziliere anticipată), C-371/22, EU:C:2024:21, punctul 47].
- 74 Curtea a adăugat că, cu toate acestea, trebuie să se țină seama și de obiectivul general urmărit de Directiva 2009/72 de a asigura realizarea pieței interne a energiei electrice, precum și de obiectivele mai specifice, enunțate în considerentele (51) și (57) ale acestei directive, de a face ca consumatorii să beneficieze de o piață competitivă și liberalizată. Astfel, Curtea a constatat că realizarea acestor obiective ar fi compromisă dacă o reglementare națională ar permite impunerea unor penalități contractuale care să nu fie proporționale cu costurile ocazionate de contract, dar neamortizate în întregime ca urmare a rezilierii anticipate a acestuia din urmă. Într-adevăr, asemenea penalități pot descuraja în mod artificial clienții în cauză să își rezilieze în mod anticipat contractul de furnizare de energie electrică pe durată determinată și la un preț fix în vederea schimbării furnizorului și, în acest mod, să îi împiedice să beneficieze pe deplin de o piață internă a energiei electrice competitivă și liberalizată [a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 ianuarie 2024, G (Cheltuieli de reziliere anticipată), C-371/22, EU:C:2024:21, punctul 48].
- 75 Or, aceste considerații, formulate de Curte în cadrul unei cauze privind rezilierea anticipată a unui contract de furnizare a energiei electrice pe durată determinată și la preț fix de către un client necasnic, pot fi transpuse unui contract de aceeași natură încheiat cu un client casnic, întrucât Directiva 2009/72 nu face, în ceea ce privește obiectivele amintite la punctele 72-74 din prezenta hotărâre, nicio distincție în funcție de calitatea consumatorului în cauză.
- 76 Astfel, obiectivele Directivei 2009/72 arată că statele membre trebuie, în principiu, să aibă posibilitatea de a prevedea în reglementarea națională că o penalitate contractuală poate fi impusă unui client casnic atunci când acesta reziliază anticipat un contract de furnizare de energie electrică încheiat pe durată determinată și la un preț fix, în măsura în care sunt îndeplinite condițiile generale care decurg din această directivă, referitoare în special la informarea necesară a acestui client și la existența unui mecanism de soluționare a litigiilor.

- 77 În aceste condiții, întrucât a doua întrebare se referă, potrivit indicațiilor instanței de trimitere, la o reglementare națională care permite impunerea unor penalități contractuale, dar fără a prevedea un criteriu pentru calcularea lor, în special în ceea ce privește proporționalitatea cu costurile, cu riscurile suportate sau cu prejudiciul suferit, trebuie precizat de asemenea că, deși Directiva 2009/72 nu conține nicio indicație în această privință, statele membre trebuie, potrivit unei jurisprudențe constante, să își exercite competențele cu respectarea dreptului Uniunii și, prin urmare, prin aceasta, nu pot aduce atingere efectului util al Directivei 2009/72 [Hotărârea din 11 ianuarie 2024, G (Cheltuieli de reziliere anticipată), C-371/22, EU:C:2024:21, punctul 50 și jurisprudența citată].
- 78 Or, s-ar aduce atingere efectului util al Directivei 2009/72, dacă, în cadrul mecanismului de soluționare a litigiilor pe care statele membre sunt obligate să îl prevadă, în temeiul acestei directive, în beneficiul consumatorilor de energie electrică, autoritatea administrativă sau judiciară sesizată s-ar afla în imposibilitatea de a efectua o evaluare a cuantumului unei penalități contractuale precum cea în discuție în litigiul principal și, dacă este cazul, de a impune reducerea acesteia, chiar suprimarea sa, dacă s-ar dovedi că aceasta are, având în vedere ansamblul împrejurărilor ce caracterizează speța, un quantum disproportionat în raport cu costurile ocazionate de un contract precum cel în discuție în litigiul principal, dar neamortizate integral ca urmare a rezilierii anticipate a acestuia din urmă, astfel încât practic ar avea ca efect golirea de conținut a dreptului clientului final de a-și alege liber furnizorul și încălcarea obiectivelor acestei directive, care au fost amintite la punctele 72 și 74 din prezenta hotărâre [a se vedea prin analogie Hotărârea din 11 ianuarie 2024, G (Cheltuieli de reziliere anticipată), C-371/22, EU:C:2024:21, punctul 51].
- 79 Deși această apreciere a proporționalității cuantumului unei astfel de penalități contractuale revine numai autorității naționale sesizate cu un eventual litigiu, trebuie totuși, pentru a oferi un răspuns util instanței de trimitere, să se indice că, în scopul aprecierii menționate, pot fi luate în considerare, printre altele, durata inițială a contractului în cauză, durata rămasă la momentul rezilierii sale, cantitatea de energie electrică care a fost cumpărată în vederea executării acestui contract, dar care nu va fi consumată în final de client, precum și mijloacele de care ar fi dispus un furnizor rezonabil de diligent pentru a limita eventualele pierderi economice pe care le-ar fi suferit ca urmare a acestei rezilierii anticipate [a se vedea prin analogie Hotărârea din 11 ianuarie 2024, G (Cheltuieli de reziliere anticipată), C-371/22, EU:C:2024:21, punctul 52].
- 80 Rezultă din cele ce precedă că articolul 3 alineatul (7) și anexa I punctul 1 litera (a) la Directiva 2009/72, citite în lumina considerentului (51) al acestei directive, nu se opun unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal, în măsura în care o astfel de reglementare garantează că penalitatea contractuală care poate fi stipulată în temeiul acesteia este echitabilă, clară, comunicată în prealabil și liber consimțită și că există o posibilitate de a formula o cale de atac, administrativă sau jurisdicțională, în cadrul căreia autoritatea sesizată poate aprecia caracterul proporțional al acestei penalități în raport cu ansamblul împrejurărilor speței și, dacă este cazul, poate impune reducerea sau eliminarea ei [a se vedea prin analogie Hotărârea din 11 ianuarie 2024, G (Cheltuieli de reziliere anticipată), C-371/22, EU:C:2024:21, punctul 55].
- 81 Pentru a furniza un răspuns util instanței de trimitere, trebuie să se mai precizeze că, pe de o parte, ținând seama de această interpretare, este irelevant că, în cadrul litigiului principal, S. J. este calificat drept „client casnic”, în sensul articolului 2 punctul 10 din Directiva 2009/72, sau client „necasnic”, în sensul articolului 2 punctul 11 din aceasta, o interpretare similară fiind valabilă atunci când este în discuție rezilierea anticipată de către un client necasnic a unui contract de

furnizare de energie electrică încheiat pe durată determinată și la un preț fix [a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 ianuarie 2024, G (Cheltuieli de reziliere anticipată), C-371/22, EU:C:2024:21, punctul 55].

- 82 În aceste condiții, pe de altă parte, în conformitate cu anexa I punctul 1 la Directiva 2009/72, interpretarea menționată nu aduce atingere drepturilor de care un client precum S. J. ar putea eventual beneficia în temeiul reglementării Uniunii privind protecția consumatorilor, în special în temeiul Directivei 93/13, dacă acest client intră în sfera noțiunii de „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din această ultimă directivă.
- 83 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la a doua întrebare că articolul 3 alineatul (7) și anexa I punctul 1 litera (a) la Directiva 2009/72, citite în lumina considerentului (51) al acestei directive, trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări naționale în temeiul căreia, în cazul rezilierii anticipate de către un client casnic a unui contract de furnizare de energie electrică încheiat pe durată determinată și la un preț fix, acesta este obligat la plata penalității contractuale stipulate în contract, în măsura în care această reglementare, pe de o parte, garantează că o astfel de penalitate contractuală este echitabilă, clară, comunicată în prealabil și liber consimțită și, pe de altă parte, prevede o posibilitate de a formula o cale de atac, administrativă sau jurisdicțională, în cadrul căreia autoritatea sesizată poate aprecia caracterul proporțional al acestei penalități în raport cu ansamblul împrejurărilor speței și, dacă este cazul, poate impune reducerea sau eliminarea ei. Această interpretare nu aduce atingere drepturilor de care un astfel de client ar putea eventual beneficia în temeiul reglementării Uniunii privind protecția consumatorilor, în special în temeiul Directivei 93/13, dacă acest client intră în sfera noțiunii de „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din această ultimă directivă.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 84 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

- 1) Articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, citit în lumina considerentului (17) al Directivei 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului,**

trebuie interpretat în sensul că

intră în sfera noțiunii de „consumator” în sensul acestei dispoziții un agricultor care încheie un contract de cumpărare de energie electrică destinată atât exploatației sale agricole, cât și propriului consum casnic atunci când scopul profesional al acestui

contract este atât de limitat încât nu este predominant în contextul global al contractului menționat.

- 2) Articolul 3 alineatul (7) și anexa I punctul 1 litera (a) la Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE, citite în lumina considerentului (51) al Directivei 2009/72,**

trebuie interpretate în sensul că

nu se opun unei reglementări naționale în temeiul căreia, în cazul rezilierii anticipate de către un client casnic a unui contract de furnizare de energie electrică încheiat pe durată determinată și la un preț fix, acesta este obligat la plata penalității contractuale stipulate în contract, în măsura în care această reglementare, pe de o parte, garantează că o astfel de penalitate contractuală este echitabilă, clară, comunicată în prealabil și liber consimțită și, pe de altă parte, prevede o posibilitate de a formula o cale de atac, administrativă sau jurisdicțională, în cadrul căreia autoritatea sesizată poate aprecia caracterul proporțional al acestei penalități în raport cu ansamblul împrejurărilor speței și, dacă este cazul, poate impune reducerea sau eliminarea ei. Această interpretare nu aduce atingere drepturilor de care un astfel de client ar putea eventual beneficia în temeiul reglementării Uniunii privind protecția consumatorilor, în special în temeiul Directivei 93/13, dacă acest client intră în sfera noțiunii de „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din această ultimă directivă.

Semnături